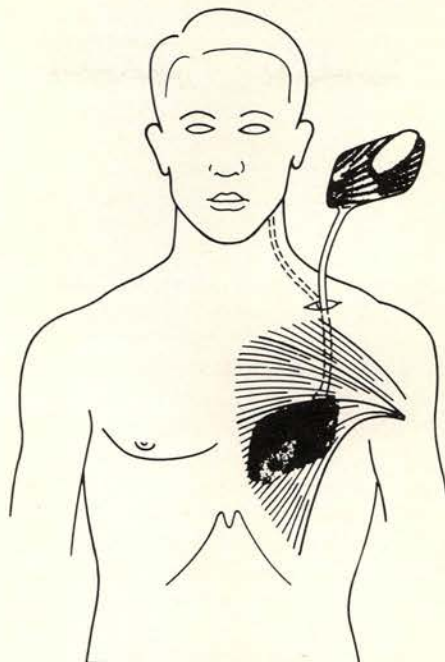

Afb. 3. Schematisch overzicht van de lymfklierstations van de hals. Metastasen van mondtumoren komen vooral voor in de donker weergegeven submandibulaire en subdigastrische lymfklierstations.

selmassa van elders, waarbij bij voorbeeld gebruik kan worden gemaakt van de gesteelde spier-huideilandlap van de borstwand. Deze lap, met in de steel aanvoerende en afvoerende bloedvaten, wordt onder de huid van de hals, zoals de stippellijn aangeeft, tot in de mondholte verplaatst en daar in het ontstane defect ingehecht (afb. 4). De zijkant van de hals is meestal reeds geopend voor het verwijderen van de reeds eerder genoemde lymfklierpakketten. Door de goede vascularisatie van deze lap, is de kans op mislukkingen klein. Postoperatief is het spreken, kauwen en slikken aanzienlijk beter dan bij de in het verleden gebruikte methoden. Ook de deformatie van het gelaat is dikwijls geringer.

5. ONDERWIJS, ONDERZOEK EN PATIËNTENZORG

De taak van een klinisch docent is onder-

Afb. 4. Na resectie van een mondtumor wordt tegenwoordig bij de reconstructie vaak gebruik gemaakt van een spier-huideilandlap.

wijs, onderzoek en patiëntenzorg, waarvan de laatste de belangrijkste is. Immers de patiënt is het doel en het bestaansrecht van het onderwijs in de genees- en tandheelkunde. Bij de Minister van Onderwijs en bij de Faculteit wordt de laatste jaren voornamelijk gesproken over onderwijs, onderzoek en publikaties, terwijl de pa-

tiëntenzorg vaak weinig populair lijkt en te weinig wordt belicht. Dit is onjuist en ik wil pogen u dit te verklaren.

Publikaties zijn vaak gebaseerd op ongeveer 10 à 15 jaar patiëntenzorg. Een dergelijk tijdsbestek is nodig om voldoende ervaring te verkrijgen en gegevens te verzamelen om te publiceren. Uit vergelijkingen met de literatuur kunnen weer consequenties worden getrokken over de kwaliteit van de ingestelde therapie en kunnen eventuele verbeteringen worden aangebracht ten gunste van de patiëntenzorg. Voor klinische disciplines zijn onderzoek en publikaties praktisch niet mogelijk zonder patiëntenzorg. Het is de taak van een universitaire docent onderwijs te geven en zo zijn kennis en ook zijn kunde, ook wel genoemd de technè, over te dragen aan de student of de assistent-in-opleiding.

Indien de behandelaar zijn beperktheid kent betreffende het genezen – ik denk hierbij speciaal aan patiënten met kwaadaardige tumoren – wordt er veel meer van hem verwacht dan alleen kennis en kunde. De patiënt zoekt dan na het uur van de confrontatie in zijn onzekerheid en verdriet steun, zorg en toewijding. De aard van ons handelen in die situatie dient dan te geschieden indachtig de indringende woorden die toegeschreven worden aan Ambroise Paré, heelmeeester van Karel X in de XVIe eeuw: 'Genezen soms, verlichten dikwijls, maar troosten altijd'.

v.d. W.

SUMMARY

DEVELOPMENTS IN ORAL AND MAXILLOFACIAL SURGERY IN THE PAST 2-3 DECADES AT THE UNIVERSITY HOSPITAL, NIJMEGEN, THE NETHERLANDS.

Keyword: Oral and maxillofacial surgery

In his valedictory lecture prof. C. A. Merckx, oral and maxillofacial surgeon at the University Hospital of Nijmegen, The Netherlands, presented an overview of the developments in the field of oral and maxillofacial surgery during the past 2-3 decades. Emphasis was placed on the progress in the fields of traumatology, orthognatic surgery and oncology.

G. ISHIKAWA, C.A. WALDRON. Ishikawa's color atlas of oral pathology. 193 pag., 540 afb. Ishiyaku EuroAmerica, Inc., St. Louis 1987. Prijs \$ 47,50. ISBN 0 912791 25 X.

Een handzame en keurig verzorgde kleurenatlas, waarin op overzichtelijke wijze de meest voorkomende mondaandoenin-

gen worden besproken. Het betreft een Engelse vertaling van een in 1983 voor het eerst uitgegeven en in 1986 herzien Japans boek, dat primair is bedoeld voor studenten in de tandheelkunde. De klinische en histologische afbeeldingen zijn alle in kleur. De kwaliteit van deze illustraties en ook die van de röntgenfoto's is goed.

Ondanks de beknoptheid van de tekst

wordt voldoende theoretische informatie verschaft. Er zijn geen literatuurverwijzingen, hetgeen voor de algemeen-practische genees- en tandheelkunde door studenten toch wel een bezwaar is. Gelet op de voorbereidingstijd van een leerboek c.q. atlas en het gegeven dat AIDS nog nauwelijks in Japan voorkomt, is het begrijpelijk dat aan dit onderwerp geen aandacht is besteed.

Een keurig boek, dat zijn prijs zeker waard is.

I. van der Waal, Amsterdam

ONDER REDACTIE VAN R.L. POLLACK, E. KRAVITZ. Nutrition in oral health and disease. 483 pag. Lea and Febiger, Philadelphia 1985. Prijs \$ 35,25. ISBN 0 8121 0959 7.

De in de inleiding genoemde doelgroepen zijn onder andere: studenten, tandartsen, mondhygiënist, voedingskundigen, diëtisten, leraren en medisch-biologische onderzoekers. Naast wetenschappelijke feiten bevat het boek ook informatie over praktische toepassingen, waarbij het onderlinge verband vaak ver is te zoeken. Wanneer een onderwerp zijdelings ter sprake komt, wordt er niet verwezen naar een hoofdstuk waarin het meer uitgebreid wordt behandeld. Zaken die op zich aparte aandacht verdienen, krijgen die vaak niet. Zo wordt borstvoeding hier en daar genoemd, maar nergens apart besproken. Het merendeel van de klassieke deficiëntieziekten blijft ongenoemd; rachitis wordt met vier zinnen afgedaan. Fluoride komt onvoldoende uit de verf, maar er wordt terecht gewaarschuwd voor een te hoge opname in verband met de mogelijkheid van het ontstaan van 'mottled enamel'. Vooral in de Verenigde Staten, met zijn van plaats tot plaats sterk uiteenlopende gehalte aan fluoride in het drinkwater, is dit een reëel risico.

In het hoofdstuk 'Nutrition in dental practice' wordt een aantal tests genoemd die bij de patiënt kunnen worden uitgevoerd, met als doel informatie te verkrijgen over diens cariësgevoeligheid. De meest belangrijke van deze tests, meting van Lactobacillen-aantallen in speeksel en bepaling van de buffercapaciteit van speeksel, ontbreken. De tests die wel worden genoemd zijn nauwelijks relevant.

Het hoofdstuk over voeding en het verouderingsproces is ruim opgezet en prettig geschreven. Het schenkt aandacht aan de psychosociale factoren, maar geeft weinig informatie over de orale aspecten van voeding bij de ouder wordende mens: de gevolgen van tandeloosheid voor de voedingstoestand en de op oudere leeftijd veel voorkomende tandhals cariës.

Het boek is breedvoerig, maar toch compleet. Op zijn best kan het worden beschouwd als een bundel capita selecta van uiteenlopende kwaliteit. De meeste auteurs wijden veel aandacht aan de achtergronden van hun specifieke deelgebied, zodat al lezend het zicht op het onderwerp voeding regelmatig uit het oog wordt verloren. Door het gebrek aan systematiek is het ongeschikt als leerboek, maar voor het bestuderen van een bepaald deelgebied

kan het informatief zijn. Nuttig daarbij is de lijst met aanbevolen literatuur. Voor de meer voedingskundige onderwerpen zijn er, ook in het Nederlandse taalgebied, tal van superieure alternatieven.

F. A. Toors, Heemstede

C. SCULLY, R. A. CAWSON. Medical problems in dentistry. 2e druk, 588 pag., 47 afb. Wright, Bristol 1987. Prijs £ 25,00. ISBN 0 7236 0631 5.

Dit boek beschrijft 'alle' raakvlakken van de geneeskunde met de tandheelkunde, waaronder hart- en vaatafwijkingen, bloedstollingsstoornissen, respiratoire aandoeningen, maag- en darmstoornissen, lever- en nierziekten, endocriene ziekten, stofwisselingsstoornissen, maar ook neurologische en psychiatrische ziektebeelden, immunologische stoornissen en huidziekten. En dit is nog slechts een deel van de onderwerpen die aan de orde komen en waarmee de tandarts in voorkomende gevallen rekening moet houden. Terecht wordt daarom in het voorwoord gesteld dat niet vaak genoeg kan worden benadrukt, dat de patiënt die zich voor tandheelkundige behandeling meldt, wat betreft zijn algemene gezondheid sterk kan verschillen. Door de grote vorderingen in de geneeskunde kan de tandarts gemakkelijk met voor hem nog onbekende ziekten worden geconfronteerd. In dit boek worden ze vrijwel alle beschreven.

Deze tweede druk, die reeds vijf jaar na de eerste verschenen, is onder andere aangevuld met de onderwerpen AIDS, deltahepatitis (zie ook Ned Tijdschr Tandheelkd 1987; 94: 424-5) en gingivahyperplasie ten gevolge van het gebruik van Cyclosporine als immunosuppressivum. Daarnaast werd voor het eerst een beschrijving opgenomen van de legionairsziekte: een acute respiratoire infectie door Gram-negatieve bacteriën (*Legionella pneumophila*), die zich onder andere in het warmwaterreservoir van tandheelkundige installaties kunnen vermenigvuldigen en de patiënt via de aerosol kunnen infecteren. Ten slotte verdient het voor het eerst genoemde 'MAGIC syndrome' aandacht: Mouth And Genital ulcers and Interstitial Chondritis, een variant van het Behçet-syndroom (recidiverende afte-achtige afwijkingen, gecombineerd met ulcera aan ogen en genitaliën; er bestaat chronisch recidiverende uveïtis met hypopyon, die ten slotte tot blindheid kan leiden).

De bij de bespreking van de eerste druk (zie Ned Tijdschr Tandheelkd 1983; 90: 127) genoemde nadelen gelden nog steeds. Een voorbeeld hiervan is het gebrek aan voldoende achtergrondgegevens van het beschrevene. Dit kan worden geïllustreerd met de omschrijving van de 'Lyme-disease', waarvan in het voorwoord apart wordt

vermeld dat deze in de tweede druk voor het eerst wordt genoemd. Op blz. 359 staat echter slechts dat het een perifere neuropathie betreft op basis van een verworven infectieziekte. Niettemin kan het boek als naslagwerk voor de tandarts worden aanbevolen.

A. S. H. Duinkerke, Eelde

J. A. FOWLER, K. TAMURA. Essentials of dental technology. 542 pag. 2317 afb. Quintessence Publishing Co., Inc., Chicago, London, Berlin, São Paulo, Tokyo 1987. Prijs \$ 78,—. ISBN 0 86715 113 7.

Dit boek is een vertaling van een reeds in 1980 in Japan verschenen boek en behandelt een aantal facetten van de tandtechniek.

In hoofdstuk 1 worden de principes van de oclusie- en articulatiebewegingen behandeld. In hoofdstuk 2 worden de verschillende typen articulatoren beschreven met de bij de articulator behorende facebow. Aan de hand van afbeeldingen worden de beetregistratie en het ingipsen van de modellen in de articulator getoond.

In hoofdstuk 3 wordt de opwastechniek beschreven zoals ontwikkeld door P. K. Thomas en aan de hand van vele afbeeldingen worden de verschillende fases van het opwassen getoond. Hoofdstuk 4 bevat de weergave van de vervaardiging van kroon- en brugwerk. Het uitgietsen van de afdrucken, het modelleren, inbedden, gieten en afwerken wordt besproken. In hoofdstuk 5 wordt aandacht besteed aan het vervaardigen van een brug met een 'long pinfacing'. Dit is enigszins verbazingwekkend daar dit systeem al lang tot het verleden behoort. Verder wordt in dit hoofdstuk het solderen van bruggen beschreven evenals de vervaardiging van T-sloten in kronen.

Hoofdstuk 6 behandelt het modelleren, gieten en opbakken van porseleinen vensterkronen. Voor het gieten van opbakleeringen is het van belang dat een vacuümpeilapparaat wordt gebruikt om te voorkomen dat het metaal tijdens het smelten oververhit raakt, waardoor porositeit kan optreden in het metaal van de kroon. Dit kan tijdens het bakproces luchtbelvorming in het porselein veroorzaken. De baktemperatures van de verschillende porseleinmerken worden vermeld. In het volgende hoofdstuk wordt de vormgeving van een brug met opgebakken porselein besproken.

Hoofdstuk 8 toont het vervaardigen van de porseleinen jacketkroon en hoofdstuk 9 beschrijft de techniek van het vervaardigen van een kunsthars vensterkroon. De verschillende vormen van mechanische retentie van het venster aan het metaal worden afgebeeld, alsmede het aanbrengen,

polymeriseren en afwerken van een kunst-harsvenster. Het laatste hoofdstuk behandelt het ontwerpen van de partiële frameprothese en het vervaardigen van kronen die bestemd zijn als pijlers onder een frameprothese.

Alle hoofdstukken zijn voorzien van een literatuurlijst en de trefwoordenlijst maakt het boek goed toegankelijk. In het voorwoord geven de auteurs aan dat het boek een handleiding kan zijn voor zowel studenten in de tandheelkunde als tandartsen en tandtechnici. Welnu, dit is zeker het geval.

A. E. Bronsdijk, Groningen

PAOT, NMT, NVvT, NVPT. Uitgangspunten behandeling edentate patiënt. Syllabus symposium C-prothese Najaar 1986. 88 pag. Samsom Stafleu, Alphen aan den Rijn 1987. Prijs f 39,50. ISBN 90 6065 130 8.

In Nederland zijn anno 1987 ruim 3,5 miljoen edentate patiënten. Uit onderzoek is gebleken dat ongeveer driekwart miljoen Nederlanders geringe tot ernstige problemen ondervinden van hun gebitsprothese. In deze syllabus wordt een behandelingsprocedure beschreven die voor de meeste patiënten tot goede resultaten kan leiden. Achtereenvolgens komen aan de orde: Anamnese, diagnostiek en indicatiestelling bij de edentate patiënt – Voorbehandeling en afdrukprocedures – Theoretische achtergronden van de relatiebepaling – Praktische uitvoering van de intra-orale pijlpuntregistratie – Esthetiek en fonetiek – Occlusie, articulatie en re-occluderen na persen – Plaatsen en nazorg.

In de 'Nabeschouwing' wordt ten slotte een aantal aanbevelingen gedaan:

- Nascholing (PAOT) met betrekking tot (specifieke) protheseproblemen is noodzakelijk.
- De zorgverlening voor de edentate patiënt dient te worden verbeterd door binnen het huidige restitutiesysteem ruimte te creëren voor een behandeling zoals weergegeven in deze syllabus.
- De voorlichting aan een patiënt met een gebitsprothese dient te worden geïntensiveerd; duidelijk moet worden dat ook voor edentate patiënten controlebezoek aan de tandarts essentieel is.
- Tandartsen dienen actief mee te werken aan het bewaken van de nazorg van de prothesepatiënt ('recall'-systeem); patiënten met een gebitsprothese zouden iedere twee jaar voor controle opgroepen moeten worden.

Kennis nemen van de inhoud van deze syllabus zou een eerste stap kunnen zijn bij het opvolgen van genoemde aanbevelingen. Het verschijnen van de syllabus vormt een welkome aanvulling in deze ver-

zorgd uitgegeven serie.

A. C. M. van de Poel, Winsum

K. MÜTERTHIES. Die keramische Verblendung einer Frontzahnbrücke im Unterkiefer. 96 pag., 141 afb. Quintessenz Verlags-GmbH Berlin, Chicago, London, São Paulo, Tokio 1987. Prijs DM 128,—. ISBN 3 87652 193 9.

Dit boek behandelt het vervaardigen van een frontbrug met opgebakken porselein voor de onderkaak. De auteur merkt terecht op dat het bij het vervaardigen van een frontbrug van belang is dat de patiënt ook door de tandtechnicus, die het porseleindeel moet vervaardigen, wordt gezien. De kleurbepaling, evenals de juiste vormgeving en de aanpassing van de brug aan het bovenfront zijn van veel belang. Aan de hand van fraaie kleurenfoto's wordt de voorbereiding van het metaal – nodig voor de opbouw van het porselein – getoond.

Voor palladium opbaklegeringen wordt een deklaag gebruikt om het witte metaal te maskeren zodat een betere basis ontstaat voor de kleuropbouw van het porselein. De opbouw- en de bakfasen van het porselein vinden op de bekende wijze plaats.

Veel aandacht wordt besteed aan de vormgeving, het incisaaal inkleuren en het reliëf van de kronen. De beschreven werkwijze geeft aan de kronen een sterk natuurlijk effect. Vervolgens wordt aangegeven hoe met behulp van speciale kleuren die de auteur in samenwerking met De Treys-Dentsply heeft ontwikkeld, de definitieve kleur wordt verkregen.

Ten slotte wordt het solderen van porseleinbruggen na het opbakken behandeld en worden enkele voorbeelden van verschillende brugcombinaties gegeven. Al met al een klein, maar zorgvuldig geschreven werk.

A. E. Bronsdijk, Groningen

ONDER REDACTIE VAN A. DE KNECHT-VAN EEKELLEN, M. STASSE-WOLTHUIS. Voeding in onze samenleving in cultuurhistorisch perspectief. 175 pag. Samsom Stafleu, Alphen aan den Rijn/Brussel 1987. Prijs f 33,00. ISBN 90 6016 770 8

In de serie 'Voeding en Gezondheid', uitgegeven onder auspiciën van de Stichting Voeding Nederland, is dit boekje het tiende deel. Als jubileumuitgave wijkt het af van eerdere uitgaven, die onderwerpen behandelen betreffende de dagelijkse praktijk van de arts en de diëtist, maar de inhoud is voor de doelgroep – en zeker ook

voor anderen – daarom niet minder belangwekkend.

Het eerste van de zes, door verschillende auteurs geschreven hoofdstukken 'Voedingsgewoonten en een veranderende samenleving' behandelt economische, sociale en culturele factoren die de voedingsgewoonten van de mens bepalen. In het tweede hoofdstuk 'Voedsel, kunst en vormgeving' wordt een aantal werken van Nederlandse en Belgische kunstenaars (o.a. van Gogh en James Ensor) waarin voedsel het thema is, aan de hand van reproducties toegelicht. De ontwikkeling van de vormgeving van het eetservies (aardewerf fabriek Petrus Regout, later 'De Sphinx') wordt kort besproken.

Het hoofdstuk 'Sociale ongelijkheid en voedselconsumptie sedert 1850' geeft een overzicht van de veranderingen in de levensstandaard en de gevolgen daarvan voor voeding en consumptiepatroon van verschillende bevolkingsgroepen. De voedingsgewoonten van de Israëlieten komen uitvoerig ter sprake in het hoofdstuk 'Voeding en religie: over joodse voeding in Nederland', dat aantoont hoe in een veranderende samenleving de eigen voedingstraditie van een bevolkingsgroep eeuwen lang kan standhouden. Ook de voedselcultuur van immigranten uit Suriname, Turkije en Marokko wordt in het kort behandeld.

De eerste kookschool in ons land werd in 1888 in Den Haag geopend en dat was de aanzet tot de ontwikkeling van kook- en huishoudonderwijs met specialisaties als de diëtistenopleiding (in 1935). In het hoofdstuk 'Van kookleressen tot diëtisten' wordt daarvan een overzicht gegeven en vastgesteld dat de leraressen de eerste groep vrouwen waren in ons land die zelf in haar levensonderhoud konden voorzien. Het laatste hoofdstuk '85 jaar voedingsmiddelenadvertenties in Nederlandse tijdschriften' geeft een analyse van reclameweboodschappen als indicaties van de veranderingen in het Nederlandse voedselpatroon en de daarmee samenhangende maatschappelijke ontwikkelingen.

Tussen de tekst staan veel afbeeldingen en kaders met gevarieerde informatie zoals: de geschiedenis van het produkt margarine, voeding in het leger, kosjer eten buitenshuis, smaakverschil Nederland en België. Ofschoon de tandheelkunde geheel buiten beschouwing blijft, ook voor de tandarts een interessant boekje.

A. C. Lamers, Vught

A. A. CAPUTO, J. P. STANDLEE. *Bio-mechanics in clinical dentistry*. 224 pag., 225 afb. Quintessence Publishing Co., Inc., Chicago, London, Berlin, São Paulo, Tokyo, Hong Kong 1987. ISBN 0 86715 178 1.

De schrijvers beogen in dit boek de verschillende restauratieve disciplines in de tandheelkunde bijeen te brengen door middel van het concept dat het orofaciale gebied een krachtengenererend en krachtenverwerkend gebied is.

In negen hoofdstukken komen achtereenvolgens aan de orde: het doorgeven van krachten in het orofaciale gebied tijdens functioneren, het parodontium, pre-restauratieve orthodontie, intracoronaire restauraties, kroon- en brugwerk, partiële protheses, restaureren van endodontisch behandelde gebitselementen en kaakchirurgische toepassingen. De titels van deze hoofdstukken spreken voor zich.

De schrijvers hebben zich tot doel gesteld informatie te verschaffen over biomechanische principes in de tandheelkunde, opdat de practicus hiervoor meer grip krijgt en zodoende in staat is een beter produkt te leveren. Met uitzondering van hun verdediging van de Wet van Ante zijn zij hierin zeker geslaagd. Het boek zet de huidige inzichten over krachten en krachtenanalyse duidelijk en systematisch op een rij, compleet met literatuur.

A. C. M. van de Poel, Winsum

SAMENSTELLER, L. BOON Symposiumverslagboek 'Patiënt, zorg & management'. Geïl. Stichting Sympoz, Amstelveen 1987. Prijs f 20,00 ISBN 90 71725 02 2.

Dit boek doet verslag van een symposium dat begin dit jaar werd georganiseerd aan de Vrije Universiteit te Amsterdam. Patiënt, Zorg en Management zijn de pijlers van de zorgverlening. Deze pijlers én de samenwerking van groepen mensen binnen de zorgverlening krijgen in dit verslag de aandacht.

Door de toenemende bezuinigingen, de nog steeds groeiende regelgeving en de kritische burger van deze tijd, worden het management, de professie en ook de patiënt steeds meer onder druk gezet. Velen zijn zich er van bewust dat er nieuwe wegen moeten worden ingeslagen. Niet duidelijk is echter welke. Door het signaleren van gewoontevorming binnen de verschillende sectoren in de gezondheidszorg en de krachten die, binnen de zorgverlening, werkzaam zijn aandacht te geven, hoopt de organisatoren inzichten te verschaffen zodat die nieuwe wegen ook inderdaad kunnen worden ingeslagen.

Het boekje bevat, naast een inleiding

waarin een aantal dilemma's in de gezondheidszorg worden aangegeven, zeven hoofdstukken. Achtereenvolgens komen aan de orde de managementcultuur, de zorgcultuur, de selectie van patiënten, de technologie in relatie tot de zorgverlening, voorlichting, kwaliteitsbeleid en ten slotte een hoofdstuk waarin de gegevens uit een enquête, die onder de deelnemers was gehouden, werden besproken.

Voor ieder die actief wil meedenken over de grote problemen in de huidige gezondheidszorg, waarbij overigens wordt betreurd dat de tandheelkundige gezondheidszorg in het geheel niet aan de orde komt, is dit boekje buitengewoon nuttig. Vraagstukken waarmee iedere moderne zorgverlener in aanraking komt worden van verschillende kanten belicht. Ze brengen de lezer onwillekeurig op gedachten, waardoor zijn of haar kennis en inzichten zullen worden verdiept.

M. A. J. Eijkman, Wassenaar

R. STOCKFISCH, B. BIMLER. *Internationale Beiträge zur Kieferorthopädie*. 280 pag., 219 afb. Quintessenz Verlags-GmbH, Berlin, Chicago, London, São Paulo, Tokio 1986. Prijs DM 168,—. ISBN 3 87652 950 6.

Het betreft hier een 'Gedenkboek' dat is samengesteld ter gelegenheid van de zeventigste verjaardag van Bimler. Er wordt dan ook voornamelijk teruggekeken. Zo wordt er, uiteraard, uitvoerig stilgestaan bij de 'Gebiszformer' in al zijn varianten. Vervolgens komt het kaakgewrichtsprobleem (T. M. Graber) – in de vorm van een anatomische verhandeling – aan de orde, waarbij Graber onder meer de uitspraak doet: 'Niet iedere klik betekent discusmalpositie.' Prof. Hauser schets de neus- en kinontwikkeling als zijnde bepalend voor het gezicht; Moreno Gonzalez toont nogmaals het Milwaukee-corset als een mogelijkheid voor de behandeling van een open beet en Petrovic geeft een uiteenzetting over rattenexperimenten. Preston schenkt aandacht aan het adenoïd van negerkinderen en Sarabia pleit voor een vereenvoudiging in de kaakorthopedische diagnostiek.

Kortom, deze feestelijke uitgave is een curiosum.

H. van Beek, Goes

NEDERLANDSE VERENIGING VOOR PARODONTOLOGIE. Parocentraal. Enige klinische lessen. 76 pag. Syllabus Voorjaarscongres Utrecht 1987. Prijs f 22,50. Te bestellen: secr. NVvP, Ant. Deusinglaan 1, 9713 AV Groningen.

Deze syllabus bevat een verslag van zes voordrachten gehouden op het voorjaars-

congres van de Nederlandse Vereniging voor Parodontologie in maart 1987 te Utrecht. Aan de orde komen de klinische aspecten van de parodontologie in relatie tot de endodontologie, de orthodontie en de implantologie.

De titels van de zes hoofdstukken spreken voor zich: Parocentraal – Ortho-Paro – De wisselwerking tussen endodontium en parodontium – Het parodontium rond implantaten en natuurlijke gebitselementen – Het implantaat volgens Brånemark – Prothetisch herstel op botgeïntegreerde implantaten volgens Brånemark. Kortom, onderwerpen die alle liggen binnen de interessesfeer van de algemeen-practicus. Met name het deel over de implantaten bevat veel informatie die zonder meer bij de voorlichting aan de patiënt kan worden gebruikt.

Is deze verzorgd uitgegeven syllabus weer de eerste van een nieuwe reeks handzame boekjes?

A. C. M. van de Poel, Winsum

A. DE BOER. *Mechanical behaviour of the periodontal ligament in-vivo; measurements and numerical analyses*, 161 pag. Academisch proefschrift rijksuniversiteit te Utrecht 1987.

Doel van het onderzoek was het ontwikkelen en testen van een zodanige methode dat, ook bij de mens, de mechanische eigenschappen van het wortelvlies op verantwoorde wijze konden worden bepaald. In vivo kan niet rechtstreeks aan het wortelvlies worden gemeten, daarom heeft de auteur een proefopstelling ontworpen, waarmee experimenten kunnen worden uitgevoerd aan het totale systeem van tand-wortelvlies-tandkas.

Om de materiaaleigenschappen van het wortelvlies te kunnen bepalen, werd het in vivo-experiment gecombineerd met een mathematische analyse volgens de elementenmethode. De belangrijkste gegevens die hiervoor moesten worden bepaald zijn: de driedimensionale vorm van het wortelvlies en de verplaatsing van de tand ten opzichte van de tandkas (als functie van de tijd) ten gevolge van een belasting op de tand.

Aan de hand van röntgenfoto's, gemaakt vanuit verschillende richtingen, werd een driedimensionaal referentiestelsel verkregen. De verplaatsing werd gemeten met behulp van een houder met zes inductieve verplaatsingsopnemers. De kracht om de tand te verplaatsen werd geleverd door een apart instrument met voorgespannen veer; de kracht werd gemeten met een rekstrookopnemer.

De theoretische benadering van het vraagstuk en de proefopzet maken een gedegen indruk. Voor insiders in deze mate-

rie zal het geen verrassing zijn, dat de onderzoeker de nodige voetangels en klemmen is tegengekomen. De oorzaken van belangrijke problemen zijn o.a. gelegen in het anisotroop en het inhomogeen zijn van het wortelvlies en de onvermijdelijke ruis op de transducersignalen.

Voor diegenen die zich verdiepen in de fundamentele vraag naar de invloed van krachten op het orale steunweefsel, biedt dit proefschrift een interessante proefopstelling en een waardevol literatuuroverzicht.

J. F. P. Dijkman, Oosterbeek

A. HOHMANN, W. HIELSCHER. Lehrbuch der Zahntechnik. Band 3. Universarium der Werkstoffkunde, Werkstoffe, Hilfswerkstoffe und Verarbeitungstechniken, 416 pag., 233 afb. Quintessenz Verlags-GmbH, Berlin, Chicago, London, São Paulo, Tokio 1987. Prijs DM 98,—. ISBN 3 87652 735 X.

Dit is het derde en tevens laatste boek van een reeks over de tandtechniek. De inhoud bevat een deel over de eigenschappen en een deel over de verwerking van verschillende materialen.

In het eerste hoofdstuk wordt een overzicht gegeven van de opbouw van atomen, moleculaire bindingen en de kristalstructuur van metalen, legeringen en andere materialen. Ook wordt de kleurwaarneming en kleurbevestiging besproken in samenhang met de functies van het oog. Het ontwerpen van de partiële frameprothese en de optredende belastings- en rotatiekrachten worden schematisch weergegeven.

Het tweede hoofdstuk behandelt de tandtechnische verwerkingstechnieken. Aan de orde komen: het nemen van afdrukken, het uitgieten en het beslijpen van gipsstompen. Daarop volgt het modelleren en gieten van kronen, alsmede de pers- en gietprocedure voor protheses. Ruime aandacht wordt besteed aan het verwerken van porseleinmassa's en gewezen wordt op de fouten die kunnen optreden tijdens het verwerkingsproces. Aan het einde van dit hoofdstuk worden de vervaardigingshandelingen geanalyseerd, in samenhang met een foutenanalyse.

Hoofdstuk drie behandelt de verwerking

van afdrukmaterialen, wassoorten, gips, inbedmassa's en metalen. Een overzicht wordt gegeven van de in Duitsland vervaardigde legeringen, hun samenstelling en eigenschappen. Het hoofdstuk wordt afgesloten met een samenvatting van tandtechnische apparaten en het benodigde handinstrumentarium.

Samenvattend kan worden gesteld, dat het boek een waardig vervolg is van de hiervoor verschenen boeken en van harte kan worden aanbevolen.

A. E. Bronsdijk, Groningen

H.T. SHILLINGBURG, E.L. WILSON, J.T. MORRISON. Handbuch der Aufwachttechnik. 2e druk, 60 pag., 181 afb. Quintessenz Verlags-GmbH, Berlin, Chicago, London, São Paulo, Tokio 1987. Prijs DM 48,—. ISBN 3 87652 126 2.

Dit boek is de tweede (Duitse) druk van een handleiding uit 1979 waarin hoog uit enkele alinea's zijn gewijzigd. In zeven spaarzaam bedrukte bladzijden wordt de anatomie van de kauwvlakken der gebits-elementen beschreven. De volgende negen pagina's beschrijven niet alleen de opwasstechniek, maar ook de ontwikkeling die deze techniek heeft doorgemaakt. De rest van het boekje bestaat uit schematische afbeeldingen van bewegingsbanen van elk gebitselement afzonderlijk. De literatuurlijst telt zeven verwijzingen, beginnend in 1947 en eindigend in 1976. Zelfs als handleiding is dit boekje erg summier en het woord 'Handbuch' is dan ook misplaatst, tenzij het handzame formaat wordt bedoeld. Een meer verantwoorde aanschaf zou zijn 'Inleiding tot de oclusale anatomie', een door Dr. A. E. Bosman vertaalde versie van de oorspronkelijke handleiding van H. C. Lundeen.

L. J. Pluim, Groningen

H. HECKE. Rationelle Praxisverwaltung. 94 pag., 32 afb. Quintessenz Verlags-GmbH, Berlin, Chicago, London, São Paulo, Tokio 1986. Prijs DM 68,—. ISBN 3 87652 691 4.

Dit boekje beschrijft in ruim 90 pagina's systematisch het totale administratiesy-

steem van een tandartspraktijk in Duitsland. Het eerste deel behandelt de praktijkadministratie, zoals telefoon, kasbeheer, voorraad en checklijsten. In deel twee wordt de administratie uitgelegd, die direct te maken heeft met de patiënt, zoals een 'recall'-systeem, afsprakenboek en dergelijke.

Tot zover – en dat is nauwelijks de helft van het boekje – is een en ander wel bruikbaar voor een Nederlandse assistente. De volgende drie delen bevatten onderwerpen als: het afrekenen, waarbij grote aandacht wordt besteed aan de regels van de Krankenkasse; de financiële boekhouding met b.v. de omzetbelasting; de personeelsadministratie met de in Duitsland geldende regelingen. De werkwijze in Duitsland met betrekking tot genoemde zaken wijkt echter zo af van die in Nederland, dat het voor ons land geen uitgave is die kan worden aanbevolen.

J. M. van Susante, Nederweert

K. DAIBERL, K.A. BRISKO. Moderne Stützstifttechnik. Rationelle Bissnahmetechnik mit dem Zentrik-Platten-System Z-P-S für die Totalprothetik, Teilprothetik, Vollrehabilitation, Gebissanalyse, Kieferorthopädie. 156 pag., 406 afb. Quintessenz Verlags-GmbH, Berlin, Chicago, London, São Paulo, Tokio 1987. Prijs DM 88,—. ISBN 3 87652 191 2.

De subtitel van dit boek dekt de inhoud ten volle. Na een korte theoretische beschouwing wordt de apparatuur, met behulp waarvan de intra-orale registratie wordt uitgevoerd, beschreven. Het betreft hier een modificatie van de welbekende apparatuur van McCrane. Zo bestaat bij voorbeeld de kop van de stift uit een kogeltje en zijn de metalen platen vervangen door kunststofplaten. Vervolgens worden alle mogelijke toepassingen getoond. Het vastleggen van de juiste relatie is niet eenvoudig, maar voor een goed behandelresultaat van wezenlijk belang.

Dit rijk geïllustreerde, geheel voor de practicus geschreven boek is nuttig voor hen die overwegen dit type registratie in hun behandelrepertoire op te nemen.

A. C. M. van de Poel, Winsum